

3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 12.05.24).

4. Державний стандарт повної загальної середньої освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 12.05.24).

5. Типові освітні програми (МОН України). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата звернення: 12.05.24).

6. Модельні навчальні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/>

7. Навчальні програми: «Мистецтво. 5-9 класи» (2017, оновлені); «Мистецтво. Рівень стандарту. 10-11 класи», «Мистецтво. Профільний рівень. 10-11 класи». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/>

[navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas](https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas) (дата звернення: 12.05.24).

8. Електронні версії підручників URL: <https://lib.imzo.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.24).

9. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zavershennya-20212022-navchalnogo-roku> (дата звернення: 12.05.24).

10. Організація дистанційного навчання в школі. URL: <https://nus.org.ua/news/yak-nalagodyty-dystantsijne-navchannya-posibnyk-dlya-shkil-vid-go-smart-osvita-ta-mon/> року (дата звернення: 12.05.24).

Оксана КРИНИЦЬКА,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Юлія ВЕЙЛЕРТ,

методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Валерія БАСИК,

методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

СПІВПРАЦЯ ВЧИТЕЛЯ ТА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Створення єдиного освітнього простору в Україні – сучасна тенденція його оновлення з урахуванням світового досвіду, реалій сьогодення, які відповідають потребам суспільства і передбачають єднання зусиль фахівців загальної та спеціальної освіти.

Стрімке поширення ідей інклюзії (від англ. inclusion – включення), їх поступове визнання громадськістю дало змогу ширше залучати дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх шкіл, і потребує від усіх учасників освітнього процесу суттєвого перегляду традиційних поглядів щодо мети, функцій, організації роботи закладу нового типу.

В умовах загальноосвітнього закладу з інклюзивним навчанням одним з суттєвих моментів є створення додаткових необхідних умов, забезпечення підтримки та супроводу дітей з особливими потребами. Реалізація такої підтримки передбачає такі рівні співпраці:

- між вчителем і асистентом;
- між вчителем, асистентом і фахівцями, які є штатними працівниками закладу освіти;
- між всіма педагогами закладу освіти та зовнішніми спеціальними педагогами та іншими фахівцями.

Сьогодні найбільш актуальним є питання спільної взаємодії вчителя і асистента вчителя. Щоб уникнути труднощів у співпраці, їм необхідно виробити основні правила та стратегії спільного викладання.

Спільне викладання – це така організація освітнього процесу в класі, коли два чи більше спеціалістів спільно проводять викладання у різноманітній групі дітей (серед яких є діти з особливими освітніми потребами) в єдиному фізичному просторі (групі або класі) та є рівноправними у процесі навчання.

Спільне викладання – це інноваційний підхід до організації уроку. Саме завдяки такому методу забезпечується індивідуалізація навчального простору, залучаються всі учні класу до активної діяльності та підвищується рівень якості освітніх послуг. Воно вимагає ретельної підготовки до занять (уроків), ефективної взаємодії та комунікації між педагогом та його асистентом, узгодження спільних дій, чіткого усвідомлення ролей та обов'язків.

Перевагами спільного викладання зараз є:

- 1) можливість до залучення всіх дітей до того чи іншого виду роботи протягом заняття (уроку);
- 2) урізноманітнення форм та методів викладання навчального матеріалу;
- 3) ефективний моніторинг актуальних потреб дітей, реалізація індивідуального супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Модель співпраці вчителя із асистентом вчителя (форми викладання)

Підтримуюче викладання. Цей підхід також відомий як «один викладає, інший допомагає», або «ведучий і помічник»

Додаткове викладання практикується тоді, коли треба, щоб один з педагогів підсилив якість викладання іншого педагога

Паралельне викладання. Паралельне викладання відбувається тоді, коли педагоги працюють одночасно з різними групами учнів в одному класі

Викладання в команді це одночасне/почергове ведення уроку двома педагогами. За такої форми спільного викладання учні взаємодіють з усіма вчителями в класі, що є ключовим для дітей з ООП

При постійному використанні такого підходу як **підтримуюче викладання** може виникнути залежність учнів від асистента, який постійно допомагає.

При застосуванні **паралельного викладання** між учителем та асистентом повинен відбуватись обмін спостереженнями за прогресом у виконанні завдань учнями, насамперед з ООП, та іншими важливими моментами, оскільки фахівці працювали окремо і не могли спостерігати один за одним.

Додаткове або взаємодоповнююче викладання є гарною нагодою для асистента отримати необхідну практику та підвищити впевненість у власних силах.

Викладання в команді не буде ефективним без належного рівня довіри та комфортних взаємовідносин між вчителем та асистентом; вони мають бути готовими до узгодження стилів викладання.

Вчителі **не зобов'язані лише спільно викладати** чи покладатися на одну модель спільного викладання: доцільним є їх комбінувати або використовувати ту чи іншу модель залежно від ситуації. Тому вчитель розробляє чітку систему організації навчально – виховного процесу в інклюзивному класі та очікувань щодо навчальних можливостей учня з особливими освітніми потребами, а асистент вчителя працює під керівництвом вчителя та забезпечує:

- індивідуальний підхід до виконання завдань учнем з особливими освітніми потребами під час його роботи разом з іншими учнями в класі;
- допомогу учневі з особливими освітніми потребами у використанні наявних навичок у нових ситуаціях і умовах;
- встановлення довірливих та позитивних стосунків з учнем з особливими освітніми потребами;
- мотивацію та заохочення учня з особливими освітніми потребами до участі у навчально-виховному процесі;
- добір, розробку додаткового дидактичного матеріалу до тем, які вивчаються, відповідно до вказівок учителя;
- контроль за поведінкою учня з особливими освітніми потребами під час навчально-виховного процесу, виконання вимог безпеки життєдіяльності учня;
- спілкування з учнем особливими освітніми потребами з повагою, використовуючи мову і тон, що відповідають ситуації та стану учня.

Асистент вчителя не є головною особою, яка відповідає за організацію освітнього простору в учнівському середовищі, але він активно бере участь у:

1. Розробці програм. (Таблиця 1)
2. Плануванні. (Таблиця 2)
3. Навчанні. (Таблиця 3)
4. Спостереженні. (Таблиця 4)
5. Звітуванні. (Таблиця 5)
6. Оцінюванні. (Таблиця 6)

Таблиця 1

<u>Обов'язки вчителя</u>	<u>Спільна робота</u>	<u>Обов'язки асистента вчителя</u>
Розробити програму навчання на основі робочого плану за індивідуальних освітніх потреб учня, розглянути альтернативи. Підготувати індивідуальні навчальні плани. Оновлювати інформацію про учнів та індивідуальний навчальний план	Обговорити бажані результати для учня. Обговорити освітні, поведінкові та емоційні цілі Участь у розробці індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами	Участь у розробці індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами

Таблиця 2

<u>Обов'язки вчителя</u>	<u>Спільна робота</u>	<u>Обов'язки асистента вчителя</u>
Спланувати роботу на уроці та відібрати ресурси. Вибрати належний вид роботи згідно з індивідуальним навчальним планом. Визначити пріоритети	Обговорити підготовку матеріалу та зміну навчального плану з огляду на потреби учня	Допомогти у доборі та складанні матеріалів, у розробці візуальних засобів, надати іншу подібну допомогу вчителю

Таблиця 3

<u>Обов'язки вчителя</u>	<u>Спільна робота</u>	<u>Обов'язки асистента вчителя</u>
Виконувати план уроку, проводити навчання згідно з цим планом. Спостерігати за процесом навчання, за потреби допомагати учням з особливими освітніми потребами. Залучати учнів з особливими освітніми потребами до виконання окремих видів діяльності спільно з класом. Моделювати навчальні методи та належну мову. Надати асистентам ресурсу	Чітко висловити результати та обміняти досвідом. Обговорити конкретні стратегії, діяльність та результати виконання завдань індивідуального навчального плану Обговорити розташування робочого місця. Обговорити необхідність гнучкого розкладу відвідування уроків учнями з особливими освітніми потребами	Проводити додаткове пояснення учням з особливими освітніми потребами, адаптувати навчальний матеріал, враховуючи можливості учня з особливими освітніми потребами, корегувати їхню навчальну діяльність. Спостерігати за їх діяльністю. Формувати та сприяти закріпленню конкретних умінь, навичок. Сприяти розвитку зв'язного мовлення учнів з особливими освітніми потребами (під керівництвом учителя)

Таблиця 4

<u>Обов'язки вчителя</u>	<u>Спільна робота</u>	<u>Обов'язки асистента вчителя</u>
Розробити чітку систему організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі та очікувань щодо навчальних можливостей учня з особливими освітніми потребами. Працювати відповідно до розробленої системи	Постійно зустрічатися, щоб обговорити досягнення учня з особливими освітніми потребами. Обговорити реальний стан навчальних досягнень учня з особливими освітніми потребами, його відповідність очікуванням, виконання індивідуального навчального плану	Працювати відповідно до системи організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі, правил поведінки та очікувань можливостей учнів з особливими освітніми потребами, його індивідуального навчального плану. Документувати та звітувати вчителю (за потреби)

Таблиця 5

<u>Обов'язки вчителя</u>	<u>Спільна робота</u>	<u>Обов'язки асистента вчителя</u>
Звітувати перед батьками та шкільною командою. Мати інформацію про поточний стан справ	Обговорити інформацію про учня. Дотримуватись конфіденційності. Обговорювати інформацію про поточний стан справ	Звітувати перед вчителем щодо сильних сторін учня з особливими освітніми потребами, його досягнень та потреб. Звітувати перед вчителем стосовно поведінки учня та наслідків. Брати участь у підготовці інформації про поточний стан справ

Таблиця 6

Обов'язки вчителя	Спільна робота	Обов'язки асистента вчителя
Оцінити навчальні потреби на основі даних про клас та про учнів з особливими освітніми потребами.	Обговорити можливості учня з особливими освітніми потребами, його сильні та слабкі сторони. Відвідувати зустрічі зі складання індивідуального навчального плану.	Вести спостереження за особливостями психофізичного розвитку учня з особливими освітніми потребами.

Асистент вчителя не є головною особою, яка відповідає за організацію освітнього простору в учнівському середовищі, але він активно бере у цьому участь.

Асистент вчителя підтримує учителя в роботі з **УСИМА УЧНЯМИ** в класі з інклюзивним навчанням, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку учня, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП, які навчаються у класі.

На визначення обов'язків асистента вчителя можуть впливати:

- наявність та детальне вивчення посадової інструкції асистентом вчителя;
- особистість вчителя, з яким він працює;
- усвідомлення та чітке розподілення ролей між учителем та асистентом;
- рівень довіри та комфорту у взаємовідносинах «вчитель-асистент»;
- рівень навичок та професійного досвіду асистента вчителя;
- стосунки між асистентом вчителя та дітьми; фізичне середовище класу.

Оскільки допомога асистента вчителя може бути необхідна не на всіх уроках, у зведеній таблиці (розкладу та видів діяльності) можна відзначити, на яких саме уроках асистент вчителя має активно працювати в класі, а на яких може займатись адаптацією матеріалів та заповненням необхідних документів (Приклад. Таблиця 7)

Таблиця 7

День тижня	Уроки	Вид діяльності
Понеділок	Навчання грамоти (Читання) Фізична культура Математика Навчання грамоти (Письмо) Я досліджую світ	Робота в класі Робота над матеріалами Робота в класі Робота в класі Робота над документацією

Підсумовуючи, ми можемо сказати про те, що співпраця вчителя і асистента вимагає певних додаткових умінь:

- використовувати практику спільного викладання, адже асистент вчителя має вищу педагогічну освіту;
- передбачати час спільної роботи над плануванням уроку та теми;
- отже, вчитель і асистент забезпечують спільно здорові умови навчання, і виховання дітей у інклюзивному класі;
- запобігають будь-яким проявам дискримінації та приниження в шкільному середовищі.

Безперечно є той факт, що спільне викладання у класі підвищується розвиток обох працівників освітнього процесу.

Тому на базі Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради протягом року проводяться курси підвищення кваліфікації асистентів вчителів та вчителів, на яких висвітлюються питання:

- технології навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- планування роботи, ведення документації асистента вчителя;
- технологія оцінювання результатів навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- портфоліо дитини, як інструмент моніторингу;
- команда психолого-педагогічного супроводу дитини основні завдання, склад, основні функції членів команди;
- батьки, як ключові партнери в інклюзивному навчанні;
- огляд основних категорій дітей з особливими освітніми потребами їх характеристики і т.д.

Також на сайті Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради створено контент «**Дистанційна школа для особливої дитини**», котрий містить 10-15-хвилинні навчальні відео з усіх основних навчальних предметів для учнів 1-10-х класів. Тому ви можете переглядати відео у зручний для вас час та стільки разів, скільки вам потрібно для кращого опанування нових знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смаль Б. Ефективна робота асистента вчителя та асистента вихователя в інклюзії. URL: <https://vseosvita.ua/webinar/724/cabinet>.
2. Дистанційна школа для особливої дитини / сайт Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради URL: <http://oipopop.ed-sp.net>.
3. Інклюзивна освіта, співпраця асистента вчителя з вчителем під час навчально-виховного процесу. URL: <https://vseosvita.ua/user/id600541/library>.